משום עיגונא אקילו בה. להימניה לשליח: **האי קולא היא.** בתמיה: **דאי מצרכת ליה.** למימר לשמה מו לא מצי בעל לערער שמא אתי ומערער ואוקי חד לגבהי חד: **כיון דאמר מר.** לקמן (דף ה:): **בפני כמה נותנו.** שליח זה לאשתו ואומר בפניהם בפני נכתב בפני שניים וכו׳: **מעיקרא מידק דייק.** השליח כשמקבלו מיד הבעל ויודע בו שברצון מגרשה ולא יבא ויערער עוד ואי נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא שפיר: **נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד.** דלא חליף אינים לזיופי: **אתי למינייס.** דלא יאמר כולהו. ואמרינן לקמן (שם) כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולך ממזר: **חדא מסלא.** תיבות כגון בפני נכתב לשמה: **גייז.** דזימנין דלא אמר אלא בפני נכתב: **חדא מהרתי.** כגון בפני נכתב: **לא גייז.** וממילא שייליגן ליה אי נכתב לשמה ואמר אין אי נמי סתמא [6](לשמה) קא מסהיד. ומיהו בפ״ג ובפני נחתם אגרסה דכתיבה וחתימה בעינן לשמה וכיון דכל חדא מילתא בחתי נפשה היא לא גייז: **אתי לאיחלופי כו׳.** דמוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי אי אתי חד שהדא ואמר מכיר אני כתב ידי העדים: **הכא.** גבי קיום שטרות יודעים אנו שזה כתב העדים הוא דקאמרי: **הכא בפני קאמר.** [7]ולא קא מוכחא מילתא: **הכא אשה מהימנא.** אם הביאה גט לחבירתה ואמרה בפ״ג מהימנא כדתנן בפ״ב (לקמן דף נג:) אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעליהן כו׳: **בעל דבר.** אותו שמוציא השטר והשטר שלו: **הכא בעל דבר מהימן.** האשה עצמה מביאה את גיטה ממדה״י בתורת שליחות כגון דאמר לה בעלה אל תתגרשי בו אלא בב״ד ובלבד שתהא צריכה לומר בפ״ג ובפני נחתם וכו׳ בפ״ב (שם): **אטו הכא כי אמר יודע אני מי לא מהימן.** הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני מה לי יודע אני וכיון דהכי הוא אי לאו דמגרכינן נמי אכתיבה דמיהו היכר בין גיטין לשטרות אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא לקיימינהו בעד אחד: **מאן האי תנא.** דמתניתין: אי

[6]משום עיגונא אקילו בה רבנן האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה כיון דאמר מר [3]בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ור׳ חנינא חד אמר בפני ב׳ וחד אמר בפני ג׳ מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה **ולרבא דאמר** לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא [4]עד א׳ נאמן באיסורין אימר דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא איתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה [5]ואין דבר שבערוה פחות מב׳ בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר״ל דאמר ר״ל [8]עדים החתומים על השטר [9]נעשו כמי שנחקרה עדותן בב״ד ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני ג׳ מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה אמר לך מי קתני בפני נכתב לשמה בפני נחתם לשמה ורבה בדין הוא דליתני הכי אלא דאי מפשת ליה דיבורא אתי למגזייה השתא נמי אתי למגזייה חדא מתלת גאיז חדא מתרתי לא גאיז ורבה מ״ט לא אמר כרבא אמר לך א״כ ניתני בפני נחתם ותו לא בפני נכתב ל״ל ש״מ בעינן לשמה ורבא בדין הוא דליתני הכי אלא דא״כ [10]אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ורבה מי דמי התם ידעינן הכא בפני התם אשה לא מהימנא הכא אשה מהימנא התם בעל דבר לא מהימן הכא בעל דבר מהימן ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני וכיון דכי אמרי ידעינן מהימני אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ולרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה

אפילו נכתב לשמו פסול לגרש בו (ר׳ מאיר כדאמרינן גרים כל הגט (לקמן דף כד:) כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וקאמר בגמ׳ קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מגרש מוקי לה כר׳ אלעזר ולא כר״מ משום דבעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מיניהו מגרשה ובסמוך בעי לאוקומי מתני׳ כר״מ ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח וליכא ואור״י דהא דאצרוך רבנן הכא היינו כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד והוא החתים עליו עדים שהוא לא היה בקי לשמה: **האי קולא הוא חומרא הוא.** גרים האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי מתן חומרא שהחמרת עליה בסופה דפריך לא לחמיר ולא ליקל ומשני משום עיגונא אקילו בה רבנן * לא שייך למיפרך האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת לה תרי ובא בעלה מותרת לחזור דלחמרינן התם והשתא בחד מלא מזה ומזה דהתם זימנין דלא אפשר לתקן כשלא רצה אלא אחד שהיה מכיר שהוא בעלה ואפילו היו שם הרבה מי יביאם בכאן להעיד אבל כאן יכול לשלחו בשניים: **חד אתי בעל מערער ופסיל ליה.**

יש לפרש דפסיל ליה ממש אע״ג דלא מהימן וליכא אלא לעז בעלמא מיפסל וא״ת א״כ מאי ס״ד דמהני בפני נכתב כיון דאכתי איכא לעז וי״ל דס״ד דמהני דרוב פעמים לא יוצא שיסבור שלא יאמינוהו ומיהו אי מפיק ליה מיפסל ולמאי דס״ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדה״י ומשני מידק דייק ולא אתי בעל לערער ואפי׳ אם יערער לא יאמינוהו וליכא לעז כלל ומיהו אין נראה לר״י לפרש כן שיהא פסול משום לעז בעלמא כיון דקיים לן שהוא כשר ועוד מדלא תנן בריש המביא גט ממדה״י אם יש עליו עוררין וכו׳ כדקתני בסיפא ונראה לפרש ופסיל ליה היינו שיאמינוהו ללעז אבל מ״מ הגט כשר:

אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. וא״ת כיון דאין צריך לומר בפני נכתב אלא משום איחלופי אמאי פסיל בריש פ״ב (לקמן דף טו.) בפני נכתב חליו אחרון טפי מחליו ראשון וי״ל דבחליו ראשון שהא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי: **הכא** בפני. אבל ידעתי אין מועיל וטעמא דכשאמר בפ״ג ונחתם דייק טפי דמרע אנפשיה טובא כשאמר בפני נעשה הכל והוא לא רצה מכשיאמר ידעתי [11]וא״ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה ואכתי תיקשי רבה מ״ט לא אמר כרבא דמפ׳ טעמא משום קיום ויועיל ידעתי וצריך בפני נכתב דלא אתי לאיחלופי ואור״י דמכח מתני׳ דבריש פ״ב (לקמן דף טו.) דקתני אחד אומר בפני נכתב ושניים אומרים בפנינו נחתם כשר משמע ליה לרבה דידענו לא מהני: **אטו** כי **אמרי ידענו מי לא מהימני.** פי׳ בקונטרס הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא מה לי בפני ומה לי יודע אני משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר יודע אני והא דנקט כי אמרי ידענו לשון רבים ולא אמר כי אמר ידעתי משום דאשלוחין דעלמא קאי ולעיל לא בעי למימר ידעתי איכא ביניהו דלא בעי למינקט אלא הנהו דלמר צריך ולמר לא צריך אבל תימה הוא דבכל דוכתי נקט לרבא בפני נחתם לאו דוקא ועוד אי בחד נמי מהני ידעתי היכי קאמר רבא בריש פ״ב (לקמן דף טו.) אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת עד שני פסול דאי לא הוה אלא האי שליח דמכיר שתי חתימות הוה כשר והשתא משום דבא אחד מהשוק לסייעו בחתימת שני יפסל אע״ג דבקונטרס פי׳ התם דהיינו הא דפריך ליה רב אשי מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכולי דיבורא כשר וכו׳ מ״מ אין סברא כלל שהיה רבא טועה בכך ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא עד שיאמר בפ״ג ונחתם משום דדייק טפי כדפירשנו והכי מפרש ר׳ משולם אמו כי אמרי ידענו שנים מעלמא שיקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות אתי לאיחלופי: **כיון** דאילו אמרי ידענו בו׳. וקושיא דאשה ובעל דבר לא מש לתרץ דלא שכיח דמייתי גיטא וכי מייתי עד כשר אתי לאיחלופי:

מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה. וא״ת למאי דמסקינן דרבה אית ליה דבא אלעזר והוי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום שאין עדים מצויין לקיימו ודוחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן ר׳ יהודה היא אייבי למאי דס״ד מעיקרא וי״ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידענו לא מהני דאי מהני לפי המסקנא תיקשי רבה מ״ט לא אמר כרבא ולכא למימר הא דלא מהני ידענו היינו משום איחלופי דהא כיון דצריך לומר בפני נכתב משום לשמה לא אתי לאיחלופי:

דתנן

מסורת הש״ם

[6]) [יבמות פח.], [3]) [לקמן ה:], [4]) [לעיל ב: וש״נ], [5]) [שם וש״נ], [8]) כתובות יח:, [1]) [עי׳ תוס׳ כתובות כח. ד״ה קיומן], [1]) [לקמן עז:], [7]) מ״א מיגו, [9]) מ״ל וקא מוכחא מילתא, [10]) עי׳ מהר״ם.

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה האי כו׳ לא שייך לשפרך. לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים כיון דמהכינן על סברא דדייקא דבעלה מת ממילא לא שייך שיגוא ולא אתי לידי חומרא ושאני הכא דלף דסמכינן דהשליח אומר אמת מ״מ שמא יבוא בעל ויערער בשקר. יה׳ יאיר עויני:

תוספות רי״ד

אזלא כוותיה: ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא: ע״א נאמן באיסורין. פי׳ שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה ועל השחיטה וניקור הגיד והחלב: אימור דאמרינן ע״א נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא. פי׳ איסורא דחלב בתוך חתיכה גופה הכא איתחזק איסורא פי׳ איסורא דא״א והוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. פי׳ דיליף דבר דבר מממון הכא כתיב כי מצא בה ערות דבר וכתיב התם על פי שנים עדים יקום דבר ומטבל ושחיטה לא גמרינן לה דהתם בידו לתקנם לפי׳ נאמן עליהן ע״א: ומהדר בדין הוא דקיום שטרות נמי לא ליבעי תרי כדר״ל דאר״ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד פי׳ ולדיוקא לא חיישינן דלא חליף אינים לזייפו ורבנן הוא דאצרכוה פי׳ למיחש למילתא משום לא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״ג מה׳ עדות הל׳ י סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף לא בהגה״ה:

תוספות רי״ד (המשך)

דאיכא דמשכח לזה כתוב כגון שנכתב לשם בני עירו כו׳ כדאמרן לעיל: ומשום עיגונא אקילו בה רבנן. הקילו להאמין ע״א לבדו: האי קולא הוא האי חומרא הוא. פי׳ דאי מצרכת לה תרי למימר בפני נכתב לא אתי בעל ומערער חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה ואוקי חד לגבהי חד ואוקי איתתא אחזקתה: כיון דאמר מר לקמן בשמעתין בפני כמה ינתנו לה ר׳ יוחנן ור׳ חנינא חד אמר בפני ב׳ וחד אמר בפני ג׳ מעיקרא מדקדק ולא אתי לאורועי אנפשיה. פי׳ מתחלה הוא מדקדק לקבלו מיד הבעל ונודע שברצונו מגרשה ובכשרות נכתב ונחתם הילכך הימנה רבנן כבי תרי וכיון דאמר בפני נכתב איקיים גיטא ואי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: ולרבא דלא חייש לאין בקיאים לשמה וטעמא הוא לפי שאין עדים מצויין לקיימו לימא בפני נחתם ותו לא בפני נכתב למה לי. פירוש שמאחר שהצריכוהו לומר בפני נכתב ש״מ דטעמא הוא לפי שאין בקיאים לשמה כרבה: ומהדר דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא בע״א. פי׳ אי הוה אמר בפני נחתם ותו לא הוה מוכחא מילתא דלקיומי שטרות קאתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי מיקיימו בחד דאמר אני מכיר חתימתו מש״ה אטרחוה דלימא נמי בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי בקיום שטרות דלימא דהתם לא מסהדי אכתיבה דשטרא כ״א על החתימה:

---

[11]) לכאורה זה יתכן לעיל גבי מימרא דרבה אבל הכא הטעם דרבנן מ״מ משום לויפא וא״ע.

דתנן אין כותבין במחובר וכו'. הך סוגיא וכסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין כר"מ דתמנו שניו דמשמע חתימה ממש אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי תמס מתניתין כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי כלומר שיימו כמו תורה חתומה ניתנה דס"פ הניחקין (לקמן דף ס.) ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דר"מ לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן דאמר אומר היה ר"מ אפילו מלאו בתשפה כו' וא"ת והיכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה לילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה כדבעי לכתחלה בתלוש וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתני' כוותיה כיון דלדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"ג ועוד דתנן בריש פ"ב (לקמן דף טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול ותימה לר"י דהכא משמע דלא מיתוקמא מתני' כר"מ משום דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ולקמן (דף ה:) תניא בהדיא המגיא גט ממדינת הים לריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מלאו בתשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נותנו לה או בא"י אבל שולח גט ממדינת הים לריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא דפירשנו: **שלשה** גיטין **פסולים**. איכא דמוקי בפ' בתרא (לקמן דף פו.) הך מתני' כר"מ אע"ג דאית ליה לר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולך ממזר אור"ת דהכא היינו טעמא דהולך כשר דכך היה המטבע שלא יפסל הולך בהגך שלשה ואע"ג דר"מ סבר דתנן אין כותבין במחובר וכו'. הך סוגיא וכסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין כר"מ דתמנו שניו דמשמע חתימה ממש אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי תמס מתניתין כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי כלומר שיימו כמו תורה חתומה ניתנה דס"פ הניחקין (לקמן דף ס.) ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דר"מ לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן דאמר אומר היה ר"מ אפילו מלאו בתשפה כו' וא"ת והיכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה לילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה כדבעי לכתחלה בתלוש וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתני' כוותיה כיון דלדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"ג ועוד דתנן בריש פ"ב (לקמן דף טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול ותימה לר"י דהכא משמע דלא מיתוקמא מתני' כר"מ משום דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ולקמן (דף ה:) תניא בהדיא המגיא גט ממדינת הים לריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מלאו בתשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נותנו לה או בא"י אבל שולח גט ממדינת הים לריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מלאו בתשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נותנו לה או בא"י אבל שולח גט ממדינת הים לריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא לדפירשנו: **שלשה** גיטין **פסולים**. איכא דמוקי בפ' בתרא (לקמן דף פו.) הך מתני' כר"מ אע"ג דאית ליה לר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולך ממזר אור"ת דהכא היינו טעמא דהולך כשר דכך היה המטבע שלא יפסל הולך בהגך שלשה ואע"ג דר"מ סבר

חתימה לשמה אי רבי מאיר חתימה בעי כתיבה לא בעי דתנן [ב]אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על [א]המחובר לקרקע תלשו חתמו ונתנו לה כשר אי רבי אלעזר כתיבה בעי חתימה לא בעי וכי תימא לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי והא שלשה גיטין פסולין דרבנן ולא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה [ג]דתנן ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואלא רבי מאיר היא וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי [ד]והא אמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה וחתמו

אי רבי מאיר. חתימה. דאמר עיקר השטר זו היא חתימתו: **חתימה.** לשמה בעי דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב כדקתני לקמן (דף כא:) כתב גט על המחובר כשר ואע"ג דכתיב וכתב ונתן[ד] מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתיבה יצא זה שהוא מחוסר כתיבה קנילה ונתיבה אף"ה כיון דתחתמו בתלוש מכשר ליה ר"מ אלמא וכתב דקרא אחתימה הוא: **אין כותבין.** לכתחילה על המחובר שמא יחתוס במחובר ומפסיל כדפרישית והכי מפ' בפ"ג (דף כא:): **ואי ר' אלעזר.** דאמר מדאורייתא גט שאין עדיו חתומין עליו כשר אלמא וכתב כתיבה היא דמשמע: **כתיבה בעי.** לשמה ולא חתימה: **והא שלשה גיטין פסולין.** דקא תשיב בפ' בתרא (לקמן פו.) וחד מיניייהו אין עליו עדים: **דרבנן.** כלומר פסולייהו אפי' לת"ק לא הוי אלא מדרבנן מדקתני אם ניסת הולד כשר: **ולא בעי רבי אלעזר חתימה.** [ה]ופליג עלה ר"א דאפילו לכתחילה תנשא אלמא פסולא דרבנן נמי לית ליה: **שלשה גיטין פסולין.** לכתחילה: **כתב בכתב ידו.** ידי הבעל: **ואין בו זמן.** בלא זה זמן נכתב: **ואין בו אלא עד אחד.** וכתב ידי סופר: **ואם ניסאת הולד כשר.** אלמא מ"ק גופיה לא פסיל אלא מדרבנן ומדפליג ר"א עליה שמע מינה אפילו לכתחילה מכשיר: **וגובה מנכסים משועבדים.** גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (דף פט.) הוליאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה. ליטנא אחרינא גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים. שט"ת נמי קרי גט כדאמר בעלמא (ב"ק דף לה.) וגט חוב שאין בו אחריות: **אלא מפני תיקון העולם.** שמא יחותו עדים ושוב אין לו עדות לפיכך נהגו לחתוס דאם יחותו תראה חתימתם לעדים אחרים ויכירוהו: וכי

וכתב היינו ותתם מ"מ כשר הולך בכתב ידו ואין עליו עדים דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו ואין בו אלא עד אחד למ"ד בפ' בתרא (ג"ז שם) כתב ידו ועד שניו שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניחוש דשמא סופר כתבו להתלמד וחרקו לאשפה ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד ואין כאן שנים וי"ל שהסופרים חושדים למכשול ומזהרין בכך ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כחתיכת סופר כעד אחד: **כתב** בכתב ידו ואין עליו עדים. טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירלה והוי כאין בו זמן וא"ת בשלמא למ"ד בפ"ג (לקמן דף יח.) דתקנו זמן בגיטין אלא יחפה על בת אחותו הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמא יחפה אבל למאן דמפרש התם דתקינו זמן משום פירי קשה לר"י מה חשש יש בכתב ידו ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה אע"פ שבא לגרשה ולעשות עמה קנונית שתגבה מלקוחות שמכר להם פירות בימתים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו כמו שאנו חושדין את האשה גבי שובר כתובה בסוף שנים אוחזין (ב"מ דף יט.) א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו וי"ל דודאי אינו נאמן ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה אלא כדין כשיכתוב הבעל יום שעומד בו ולא יקדים הזמן ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב והיא לא תוכל לטרוף לפי שאנו חושדין אותו שהקדים הזמן ולכך פסלוהו דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה ועי"ל דחייסינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו: **יש** בו זמן ואין בו **אלא** עד אחד. למ"ד כתב ידו ועד שניו תנא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולך כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחילה: **יש** בו זמן. נראה ה"ה דאין בו זמן אלא לאשמועינן אע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה: **רבי** אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים בו'. וא"ת דילמא דוקא כתב בכתב ידו או בעד אחד דאייר ת"ק מכשיר ר"א וי"ל דהלשון אפילו אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל ועוד דקתני דאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם משמע דבעדי מסירה לחוד סגי ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר ר' אלעזר בעדי מסירה כדפירש בקונטרס מדקתני לקמן בפ"ג (דף כא:) אין כותבין על הנייר מחוק ומכמיס מכשירין ואמר מאן חכמים ר"א דאמר עדי מסירה כרבי ומשמע מכשירין וכותבין והדתנן בהשולח (לקמן דף לד:) התקין ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט לא שצריך לעשות כן אלא תיקן שילמד להם לעשות כן אלא יצטרכו לעדי מסירה כשירלו להראות לראיה השטר והגט אבל אם באים לסמוך לכתחילה לעדי מסירה קומיקו: **וגובה** מנכסים משועבדים. לשון שני פי' בקונטרס אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים וכן נראה לר"ת עיקר דאפילו בשאר שטרות גובה בעדי מסירה מנכסים משועבדים כדמשמע בפ' בתרא (לקמן דף פו:) דאמר רב הלכה כר"א בגיטין ובשאר שטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים אלמא דר"א אייר נמי בשאר שטרות ולקמן דאמר בגט פשוט (ב"ב דף קעו.) הוחזק כתב ידו בב"ד מהו פי' מהו שיגבה ממשעבדי ומייתי מהך דגיטין דקתני וגובה מנכסים משועבדים ומשני שאני התם דאיכא כתובה משמע דדוקא בגט אייר ולא בשאר שטרות ורש"ס גרס התם שאני התם דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה פירוש כשנכתב השטר נכתב כדי לגוסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה והוי קול כאילו עדים חתומים אבל לעיל איבעיא לן הוחזק כתב ידו בב"ד ומסר בינו לבין עצמו ולא נתכוין אלא להודאה ולא לעשות שטר שיהיה לו קול והתם לא יועיל אפילו איתחזק בב"ד ורבינו חננאל פי' דהתיא דגט פשוט (שם דף קעו.) פליגא אהתיא דהמגרש (לקמן דף פו:) ופסק רבינו חננאל שם לסמוך אהתיא דגט פשוט ולא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי והא דפריך סתמא דהש"ס בפירקין (דף יח.) גבי שטר פרסאה דמסרי באפי שהדי ישראל אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי לא קשה לפסק רבינו חננאל דמייתי בתחימי עליה שהדי עובדי כוכבים הדיוטות כדפי' בקונטרס ומשום הכי ס"ד דגבי ממשעבדי כיון דמסרי באפי שהדי ישראל חשיבי הכי הדיוטות בערכאות וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה: **ורבי** לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי. ופסול בדיעבד דבעינן אחר לא חתומה מתניתין כוותיה כדפיר' לעיל ואם תאמר ומאי שנא ממחובר דאמר לעיל אין כותבין לכתחילה אבל בדיעבד כשר אפילו מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי:

וחתמו

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' גירושין הל"ז טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ד]:

מוסף רש"י

אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן, שאינו מחוסר קנילה (לקמן כא:). ג' גיטין פסולין. ליטנא בו (רשב"ם ב"ב קעו.). **ואם** ניסת הולד כשר. האי תנא לאו כר"מ סבירא ליה דאמר עדי חתימה כרתי, דלר"מ הולד ממזר, ולמאן דמוקי לה בגמ' כר"מ איכא למימר דכתב ידו הוא כמאה עדים דמי, ולאו כר' אלעזר סבירא ליה דאמר עדי מסירה כרתי, דהא פליג ר"א בסיפא, אלא כיון דכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינא ביה, ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא ומיהו דבנן פסליהו דאמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא חיישא ואם ניסת הולד כשר, ודוקא כתב ידו, אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר (לקמן פו:). ואין עליו עדים. אלא שנתמר לה בפני עדים, דעדי מסירה כרתי לה בדיעבד (ב"ב שם). ואין בו זמן. זמן תקנתא דרבנן משום בת אחותו כדאמרינן (יח:) הלכך הולך כשר (לקמן פו:). אלא עד אחד. פליגי בה בגמרא איכא למ"ד אמצ ידו קאי, אפילו הכי אשמעינן דלכתחילה לא, וריש"א אשמעינן דאפילו אין בו עד אם ניסת הולד כשר, ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי ואפילו הכי הולך כשר, דסופר הוה ליה בתקום עד שני (שם). אף על פי שאין עליו עדים. ואינו כתב ידו, אלא שנתנו לה בפני עדים כשר. ליטנא לכתחילה (שם). **וגובה** מנכסים משועבדים. כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו הסטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שנמסרו בפני עדים, גובה מנכסים משועבדים (ב"ב שם). מפני תיקון העולם. שמא יחותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא נרשתיה (לקמן פו:). אפילו מצאו באשפה. ולא נכתב לשם אשה אלא (לקמן כו:).

ג) לקמן כא.; ב) ב"ב קעו. לקמן יח: פו., ג) לקמן כג. כו: כתובות פה., ד) [דברים כד].

גליון הש"ם

ברש"י ד"ה ולא בעי ר"א חתימה ופליג עלה ר"א וכו'. ק"ל הא ר"ל כפסוטו על הת"ק ממה דתולה דווקא שהוא כתב ידו אבל דכתב סופר ואין עליו עדים אפילו בדיעבד פסול בזה הוסיף ר"א דאע"פ שאינו כתב ידו ואין עליו עדים כשר נתמן לה בפני עדים. ואילולי דברי רש"י היה אפשר לפרש דבריו דת"ק קורא שם פסול ממה דפסיל לכתחילה לא הוי ליה לר"א למינקט כשר ממה דפסול לכתחילה והולל דהולך כשר. אמ"כ כתב לי נכדי הרב מהו' שמואל בנימין נ' שכבר עמד בזה הגאון בה"ז בספרו תפארת שמואל למהרש"ק:

וכי תימא אגן מדאורייתא מתנינן לה. להא דרב נחמן: **אי הכי אומר היה ר' מאיר דבר תורה מיבעי ליה.** למימר. דהוה ליה לרב נחמן דאמורא הוא לפרושא למילתא דלא תיפוק חורבא מיניה ולמיתני הכי אומר היה ר' מאיר דבר תורה אפילו מצאו באשפה וכו': יש מ"ג **וכי תימא אגן דאורייתא מתנינן לה כשר וכ"ת אגן מדאורייתא קא מתנינן לה אי הכי אומר היה ר"מ דבר תורה מיבעי ליה אלא לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי** [6]**דאמר רבי אבא** [א]**מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול רב אשי אמר אמר הא מני ר' יהודה היא** [ב]**דתנן ר' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ומעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן לה כר' יהודה מהדרינן אר"מ** [ג]**דסתם מתני' ר"מ מהדרינן אר' אלעזר** [ד]**דקי"ל הילכתא כוותיה בגיטין תנן רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד ואמר אביי בעיירות הסמוכות לארץ ישראל ומובלעות בתחום א"י עסקינן ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי כמבי כובי לפומבדיתא מכלל דת"ק סבר הני לא צריך מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי לא רבה מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה רבה מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין בקיאין לשמה והכא בהא קמיפלגי ת"ק סבר הני כיון דסמוכות מיגמר גמירי ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות גמירי סמוכות לא גמירי ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים רבא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ותנא קמא סבר הני כיון דסמוכות מישכח שכיחי ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות שכיחי סמוכות לא שכיחי ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים תנן וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך מכלל דתנא קמא סבר מוליך לא צריך מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר לפי שאין בקיאין לשמה והני**

מסורת הש"ס

א) ב"ב קנ. [לקמן י: סנהדרין כח:], ב) לקמן כח:, ג) [עירובין לו: סנהדרין פו.], ד) [לקמן פו:], ה) בס"מ ליתא, ו) [לקמן יח. ושם ליתא רבא], ז) גי' מגדל דוד כדמסני,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דקי"ל וכו' מיהו יש לחלק. עי' לקמן דף י ע"ב תד"ה תפפא בעלמא. וע' בהגה"ש ב"ב פרק גט פשוט סימן ז:

מוסף רש"י

במזוייף מתוכו שהוא פסול. דלעי"ג דאמר ר"א גט אתן עליו עדים כשר, דוקא אין עליו עדים כלל, אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן, דילמא קאתי למימרייה באפייהו ומיפתן עלייהו (לקמן י:) דדוקא גט אתן בו עדים כשר, דלעדי מסירה קפיד רחמנא, ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט הרי הוא פסול (רשב"ם ב"ב קנ.). דקי"ל הילכתא כוותיה בגיטין. דעדי מסירה כדתי ופסולו פסולא דרבנן ליכא, אבל לא בשטרות, דכתיב בהן וכתוב בספר ותמוס בירמיה (לב) בספר המקנה (לקמן פו:).

עין משפט נר מצוה

ט א מי' פ"א מהל' גירושין הלכה ח (ופ"ד הלכה י) [ופ"ג הל"ח ופ"ד מהל' עדות הל"ו] סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ז [ח] וטוש"ע ח"מ סי' נא סעיף ג וסעיף ז:

תוספות רי"ד

ר"ג אומר אף המביא מרקם ומן החגר רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד: אמר אביי בעיירות הסמוכות לא"י ומובלעין בתחום א"י עסקינן. פי' רקם וחגר הם עיירות הסמוכות לא"י אלא שעומדים (תוך) [חוץ] לגבול א"י וכפר לודים גם הוא מחוצה לארץ וסמוך לא"י אלא שהוא מובלע בתוך התחום שהגבול מתעקם ונכנס לתוך א"י ובאותה העקומית יושב כפר לודים ולוד הוא יושב תוך הגבול בא"י והא פליגי דת"ק סבר דוקא ממדינת הים צריך שיאמר אבל הני כיון דסמוכין ומובלעין אינו צ"ל דשכיחי בהו שיירתא ואתא ר"ג למימר סמוכין נמי כגון רקם וחגר לא שכיחי בהו שיירתא אבל מובלעין כגון מכפר לודים ללוד שכיחי בהו שיירתא. ור"א אומר אע"ג דשכיחי שיירתא צריך שיאמר שלא תחלוק במדינת הים פי' אחרי שגזרו במדינת הים לא נתנו חילוק בדבר: וחכ"א אינו צריך שיאמר וכו'. פי' אינו צריך לומר המביא מן הסמוכין ומן המובלעין דשכיחי שיירתא אלא המביא גט ממדינת הים לא"י והמוליך מא"י למדינת הים. ואתא לפרושי טעמא דת"ק (כגון) [דאמר] המביא גט ממדינת הים דה"ה המוליך מארץ ישראל למדינת הים דטעמא הוא מפני שאין עדים מצויין לקיימו ולא שנא מוליך ממביא והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר דלא שכיחי שיירתא:

וחתמו ונתנו לה כשר. לכתחילה נמי כשר לחתוס וליתן דבפרק כל הגט (לקמן דף כו:) ובהכותב (כתובות דף פה.) מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ועוד תנן בפרק כל הגט (לקמן דף כו.) הכותב טופסי גיטין לריך שיניח מקום הלוס והאשה וקאמר בגמ' משום קטנה ור' מאיר היא או משום תקנת עגונות משמע במצאו באשפה דלא שייכי הני טעמי שרי אפילו לכתחילה ומאן דמפרש נמי התם משום תקנת סופר ורבי אלעזר היא משמע דלר"מ אין לריך להניח כלום ושרי לכתוב הכל והא דלא קאמר הכא חתמו ונתנו לה אומר ר"ת משום דהוה משמע דלא סגי דלא עביד הכי וא"ת ומאי שנא דבעי לר"מ לכתחילה כתיבה בתלוש למאן דמוקי מתניתין דמחובר כר' מאיר ושלא לשמה שרי אפילו לכתחילה ואומר ר"ת דלגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיחתמו גם הם שלא לשמה דכיון דידעי דלריך לשמה לא אתו למיטעי אבל במחובר אי כתב לה במחובר זימנין דמיסתלי ואין מזכרין לתלוש וחתמי: **מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו.** תימה לר"י מה ענין שלא לשמה למזוייף מתוכו שחתומים בו קרובין או פסולים דהתם בדין מיפסיל משום דלמא אתי למימסך עילוייהו להשיאה או להוליא ממון על פיהם אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר כדאמר בפ' אלבעה אחין (יבמות דף לא:) ניגמיה גבי עדים זימנין דחזו בכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אבל הכא שהעדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה מה תקלה יש בכך אם נסמוך עליהן וליכא למימר דאי שרינן בחתמו שלא לשמה יבא להכשיר זימנין דיחתמו תחלה ויכתבו בגט על גבי חתימתן והתם ליכא עדות כלל דאם כן מטעם זה גם בשאר שטרות היה לנו להלריך חתימה לשמה ויש לומר דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה: **הא** מני ר' יהודה היא. אע"ג דבריש פ"ב (לקמן דף טו.) תנא קמא דר' יהודה מלריך בפני נכתב ובפני נחתם בהא סבר לה כר"י: **עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש.** וא"ת ולמה ליה למינקט וחתימתו כיון שהיתה כתיבה בתלוש אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר וי"ל דמשכחת לה שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשריש וחתמו: **דקיימא** לן הלכה בר"א בגיטין. משום דמיירי הכא בגיטין נקט גיטין אבל הלכה כמותו אף בשאר שטרות אע"ג דכל אמוראי דלקמן (דף פו:) סברי כר' אלעזר דוקא בגיטין קיימא לן כשמואל דדיני דפליג לקמן (שם) אדרב וקאמר אף בשאר שטרות ועוד כפ' זה בורר (סנהדרין דף כח:) גבי מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי קאמר רב יוסף זיל אקנייה בעדי מסירה כר' אלעזר ופריך ליה אביי והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול משמע דרב יוסף ואביי דהוו בתראי סברי כר' אלעזר ובפירקין נמי [1]אמר ר' אבא האי שטרא פרשאה דמסריה ניהליה באפי שהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי ולפיכך לריך ליזהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט דאיהו כרתי דאי ליכא שם עדי מסירה אינה מגורשת אע"ג דאיכא עדי חתימה ולא מהני עדי חתימה אלא שאם ימותו עדי מסירה או יצאו להם למדינת הים שתינשא ע"י עדי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה כדאמרינן בהשולח (לקמן דף לו.) לא לריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי שהדי אי נמי דאזלי למדינת הים וכן משמע בפ' בתרא (לקמן דף פו:) גבי שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין [ונתערבו] נותן שתיהן לזו ושתיהן לזו וקאמר בגמ' דלא כר' אלעזר משום דלא ידעי עדי מסירה בהי מינייהו מיגרשא אבל לר"מ ניחא ולריך לומר דבמשולשין אייתי דבעי לר"מ שיהא מוכח מתוכו כדאמרינן בריש כל הגט (לקמן דף כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה ואי לר' אלעזר סגי בעדי חתימה אמאי לא אתיא כר' אלעזר דל עדי מסירה מהכא בעדי חתימה סגי אלא משמע דלעולם בעי ר' אלעזר עדי מסירה ועוד דרגיל ר"מ לומר דאפילו לר"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים וכן שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה אין מועיל כלום לר' אלעזר אם ידוע שלא נתנו בפני עדים [2] מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן: **ומר** סבר **לפי שאין עדים מצויין** לקיימו והני נמי **לא שכיחי.** וטעמא דרבי אליעזר לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיחי אלא שלא תחלוק במדינת הים [3]כדמשמע בסמוך:

תנן